

— For the Benefit of Students —

विद्यार्थीઓના લાભાર્થે

શંકિત-હૃદય

નામક નાટકનો હું કસાર અત્રે આપના

લેખક,

શ્રી રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ એમ એ.

અમદાવાદ બી. એ. મેડીકલ સ્કુલ એસોસિએશન મંદિર

પ્રકાશક

મેનેજીંગ કમીટી ૧૯ મું સોશીયલ ગેઝેટીંગ અને ફાઇનર્સ

સંવત ૧૯૮૫

૪ સ. ૧૯૨૮

મુદ્રિત થાર આના.

ધી પરમાર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

પરમાર હરીલાલ ત્રીકમલાલે છાપી

બાલાહનુમાન પાસે,

રાયીરોડ—અમદાવાદ.

વિજ્ઞાપિત.

દર વર્ષે અત્રેની બી. જે. મેડીકલ સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ પોતાના વાર્ષિક સન્મેલન સાથે નાટકનો પ્રયોગ કરે છે. તે પ્રમાણે આ વર્ષે પણ —: શંકિત—હૃય :— નામનું નાટક હમારી શકત્યાનુસાર અમદાવાદની પ્રજા સમક્ષ મુકતાં અમને અત્યંત આનંદ થાય છે આ નાટકના લેખક શ્રીચુત રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ એમ. એ. અમને પ્રસ્તુત: નાટક ભજવવાની પરવાનગી મેળવી આપવામાં જે સહૃદયતા ઉત્સાહ અને ઉપકારવૃત્તિ દર્શાવ્યાં છે, તેને માટે હમે તેઓ શ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

વિશેષ, દર વર્ષના નિયમાનુસાર આ વર્ષના ખેલની આવક અત્રેના વિદ્યાર્થીઓના લાભાર્થે આપી દેવાની હોવાથી અમદાવાદના નાટ્ય રસિક નાગરિકો હમને અવશ્ય ઉત્તેજન આપશે એવી આશા છે.

જેકબ રવીક.

ડ્રમેટીક સેક્રેટરી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૪૬૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ 'શંકિત-હૃદય' ગાયનો
કુંડસાર

વિષય ૬ - : ૨-૪

શંકિત હૃદય

નાટકના પાત્રો.

પુરૂષ પાત્રો.

કુંજવિહારી:- એક ધનાઢય વિલાસી તથા પરોપકારી પુરૂષ.
મી. ઇન્દ્ર. એચ. ભટ્ટ

ચિદ્ધન:- કુંજવિહારીના કુટુંબમાં ઉછરેલા મતપિતા વગરનો
ઉચ્ચશિક્ષિતાથી સુવક. મી. જાની.

ગુરુ:- કુંજ તથા ચિદ્ધન વિગેરે સાથે પરિચય ધરાવનાર,
જુની ઢબનો આશ્રમ ચલાવતો એક સાધુ.

મી. રમણ શાહ.

વકીલ:- ચિદ્ધનના સમાજસેવાના કાર્યમાં સહાય કરવા માટે
કુંજવિહારીએ રોકેલો એક પગાવદાર ગૃહસ્થ.

મી. આર ટી વ્યાસ.

ડોક્ટર:- સમાજસેવાના બહાના હેઠળ કામ કરતો એક ઢંભીક
સુવક. મી. એમ. એ. કારપેન્ટર.

કવિ:- ચિદ્ધનના સમાજસેવાના કાર્યમાં સહાય કરવા માટે
કુંજ વિહારીએ રોકેલો એક ચક્રમ. મી. જેકબ.

ચોર (૧) (૨) મેસર્સ એમ. એ. ત્રીવેદી. કે. એમ. છત્રપતિ.
કવિનો છોકરો :- મી. આર બી. શાહ.

સ્ત્રી પાત્રો

વિલાસીની:- કુંજવિહારીની રમતીયાળ પતિ.

મી. એચ કે. ભટ્ટ

ચંદ્રિકા:- ચિદ્ધન સાથે વાગ્દાન થયેલી ધનવાન સુવતિ.

મી. કે. જે. ત્રીવેદી.

કવિપતિ:- કવિરાજનાં ગૃહલક્ષ્મી. મી. રમેશ ત્રીવેદી.

અખી:- મી. આર્થ, એન. પુરોહીત.

તે ઉપરાંત બનદેવીઓ વિગેરે વિગેરે

સ્ટેઈજ મેનેજર.

જેકબ ડેવીડ.

મી. નાણાવંદી.

હુમીટીક સેક્રેટરી.

શંકિત હૃદય

નાટકનો કુંક સાર.

મંજળાચરણ.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ પહેલો:- જગત્ના દુઃખ ટાળવાના વિચાર કરતો ચિદ્ધન ગુરૂના આશ્રમમાં આવે છે. ચિદ્ધને ચંદ્રિકા સથે લક્ષ્મણધર્મા ન જોડાવાની લીધેલી હઠ બાબત ગુરૂ તહેને સમજાવે છે. ચિદ્ધન પોતાના નિશ્ચયમાં મક્કમ રહે છે.

પ્રવેશ બીજો:- ચિદ્ધનનું કુંજવિહારીના બગીચામાં આવવું. એટલામાં વિલાસીની અને ચંદ્રિકા માયાની મહત્તાનું ગાન કરતાં પ્રવેશ કરે છે. વિલાસીની પાછળ મસ્ત બનેલો કુંજ ગાતાં ગાતાં પ્રવેશ કરે છે; અને ચિદ્ધનને તહેના દુરાગ્રહ માટે મીઠો ઠપકો આપે છે. ચિદ્ધન પોતાના વિચારમાં મક્કમ રહેવાથી કુંજ અને વિલાસ ચિદ્ધન અને ચંદ્રિકાને એકલાં મુકી ચાલ્યાં જાય છે. ચંદ્રિકા ચિદ્ધન ઉપર તહેના વિલાસ તરફના આકર્ષણને આરોપ મુકે છે. ચિદ્ધન કોધાવસ્થામાં ચાલ્યો જાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો:- કવિ અને કવિપત્નિ પોતાનો ગરિબ ગૃહસંસાર આનંદથી ચલાવે છે. વકીલ અને ડાક્ટર આવી સમાજ સેવા થાય એવું નાટક લખવા કવિને વિનંતી કરે છે જે કવિ સ્વીકારે છે.

પ્રવેશ ચોથો:- કુંજે સ્થાપેલા દવાખાનામાં મશ્તુર ફાર્મીઓ તરફ ડાક્ટર તોછલાઈ બચુ" વર્તન કરે છે. ચિદ્ધનનું આવવું તથા ડાક્ટરને એમની વર્તાણુંક માટે ઠપકો આપવો વકીલનું કવિને લઈને આવવું. વિચાર વમળમાં પડેલો ચિદ્ધન કવિને નવરાશે મળવા જણાવે છે.

પ્રવેશ પાંચમો:- ચિદ્ધનની છળી લઈ ચંદ્રિકા વિચાર કરે છે. કવિ તથા વકીલ નાટકની પસંદગી માંગવા પ્રવેશ કરે છે ચંદ્રિકા કંટાળતી હોવા છતાં વકીલ તહેને ચિદ્ધન વિષે અણુગમતા પ્રશ્ન પુછે છે તેથી ચંદ્રિકા તહેને ચાલ્યા જવા કહે છે.

પ્રવેશ છઠ્ઠો:- ચિદ્ધન સંસારના અટપટા પ્રશ્નો વિચારતો દિવાનખાનામાં બેસે છે. પ્રેમની મસ્તીમાં ચઢેલાં વિલાસ અને કુંજ પ્રેમાલાપ કરે છે. અપ્રકટ રહી શૃંગારચેષ્ટા નિહાળતાં ચિદ્ધનના હૃદયમાં વિલાસ માટે રહેલું આકર્ષણ વ્યક્ત થાય છે ઉન્માદમાં આવી તે સુતેલી વિલાસને ચુમે છે અચાનક કુંજ તથા ચંદ્રિકાનું આગમન. ટેબલો.

અંક બીજો.

પ્રવેશ પહેલો:— શરમથી સંતાતા ફરતા ચિદ્ધનને નદીકીનારે
સ્વપ્નમાં દેવીઓ મહેણાં મારતી દેખાય છે. પોતાના
પાપથી અકળાઈ આપઘાત કરવા તૈયાર થાય છે. પણ
પણે સર્પદશ થાય છે. જેર ચઢતાં તે મૂર્છાવશ થાય

છે. ગુરૂ એકાએક આ સ્થળે પ્રગટ થઈ જેર ચૂસી લે છે.

પ્રવેશ બીજો:— બહાવના બનેલા કુંજની અસ્થીર મનોદશા
વકીલ, ડોક્ટર, તથા કવિ ત્રેની આ દશાનો લાલ
લઈ ઠારા કાગળો ઉપર ત્રેની મિલકતની વ્યવસ્થા
કરવાનું બહાનું કાઢી સહી લે છે.

પ્રવેશ ત્રીજો:— જેની અસરથી અંધ બનેલો ચિદ્ધન પોતાના
પપ્પાને પશ્ચાત્તાપ કરે છે. ગુરૂ ત્રેને આશ્વાસન આપે
છે. પપ્પાની જવાબદારી બદલ ચર્ચા થતા ગુરૂને પોતાનો
ભુતકાળ ચીતવતો માલમ પડે છે. યુવાવસ્થામાં મિત્રની
સો તન્ક કરેલી કુદ્રષ્ટિ અને ત્રેનાં પરીણમે થયેલા
શ્રીના ઘાતનો દેખાવ. આકાશમાં આલેખાય છે ગુરૂ
ચિત્તધનના પિતા છે એ વાત અહીં પ્રગટ થાય છે
અને બાળકોના દોષની જવાબદારી માતૃપિતા પર
હોવાનું સત્ય ગુરૂને સમજાય છે.

પ્રવેશ ચોથો:— કુંજે આપેલી સહીનો પોતપોતાના લાલ માટે
ઠેવી રીતે ઉપયોગ થાય તેની પેન્વી વકીલ અને
ડોક્ટર કરે છે. કવિ પણ તેવુંજ કાગળીયું હાથમાં
લઈ તે યોજનામાં પોતાને પણ સામેલ રાખવા સમજાવે
છે. ત્રણ જણા એ બાબતમાં સંમત થાય છે.

પ્રવેશ પાંચમે:- તરછોડાયલી ચંદ્રિકા પુરૂષવર્ગ તરફ પોતાનો તિરસ્કાર, કવિ, સખી, અને ડોક્ટરની સાથેની વાતચિતમાં વ્યક્ત કરે છે. પુરૂષ સમસ્ત તરફના તિરસ્કારનો આવેશ વધી જતાં પોતાની ઓરડામાં મુકેલી પુરૂષોની છબીઓ ફેડી નાંખે છે પિતાની છબી ફેડતાં અચકાય છે. ચિદંબનની છબી ફેડતાં હૃદયને અસહ્ય વ્યથા થાય છે.

પ્રવેશ છઠ્ઠો:- કવિપતિ કવી માટે ઉંચો જીવ કરતી સમય ગિતાવે છે તેટલામાં કવી આવી ઘર ઉધડાવવા મથે છે. કવિપતિ રીસ કરે છે. કુંજની મીઠકત હસ્તગત થવાની લાલચ બતાવતાં કવિપતિ પરકી મીઠકત ન લેવા આગ્રહ કરે છે.

પ્રવેશ સાતમો:- શંકાનો વ્યથાથી પીડાતી કુંજ ભુતકાળને ભુલવાની દવા ખાંખે છે. વિલાસ તથા કુંજને કોઈ વાસણી વગાડતું હૃદય એવો ભ્રમ થાય છે. વિલાસ ઝગકીને ગાતી ગાતી પ્રવેશ કરે છે. કુંજ વિલાસીનીને ન સમજાય એમ વ્યગ્ર કટાક્ષો મારે છે. વિલાસના મુખે ચિદંબનનું નામ સાંભળી ઉન્માદ વશ થઈ કુંજ તેને નદીમાં ધકકે. મારી ફેંકી દે છે. પાછળથી વિલાસ વગર ગલ્લિ રહેવાય એમ જાન થતાં તે પણ વિલાસની પાછળ નદીમાં કુદી પડે છે.
દેખો.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો:- કુંજની મીઠકત સાંભળી કુલ સત્તા પોતાને મળ્યાથી પ્રકીલ અને ડોક્ટર પ્રુશ થાય છે. બકસ્માલ

કુંજના કારખાનામાંથી કાઢી મુકેલા મળુરો ચોરી કરવા આવે છે. વકીલ અને ડોક્ટર પાસેના સહીવાળા કાગળો કઢાવા ફેંકી દે છે. જે લાગ જોઈ કવિ ઉપાડી લે છે.

પ્રવેશ બીજો:- વિલાસની શોધમાં નહીંમાં ફર્યા કરતા કુંજનો પશ્ચાતાપ ચોર લોકોનું આવતું. કુંજ પોતાનો માલીક છે એમ ચોરો જોળખી કાઢે છે પસેની ગુફામાં કાઢતું પ્રેત ગાય છે એમ ખબર સાંભળી વિલાસની આશામાં કુંજ તે ગુફા તરફ દોડી જાય છે. ચોર લોકો તેની સાંભાળ માટે પાછળ દોડી જાય છે.

પ્રવેશ ત્રીજો:- હૃદયવ્યથાની શતિ ન થવાથી ગુરૂના અશ્રમમાં નિવાસ કરવાની હચ્છથી ચંદ્રિકા આશ્રમમાં પ્રવેશ કરે છે. અંધ ચિદ્ધન આશ્રમના કેટલાક બાળક બાળકીઓને પોતાને પોતાના રંગરડીમાં લઈ જવા વિનંતી કરે છે. ચંદ્રિકા ચિદ્ધનને જોળખે છે.

પ્રવેશ ચોથો:- કુંજ ગુફામાંથી ગાન આવતું સાંભળી તેમાં પ્રવેશ કરી વિલાસને હિંચકા ઉપર નિહાળે છે. વિલાસ પોતે ભુત છે તે જાહેર કરે છે. ને કુંજનો અસહ્ય પશ્ચાતાપ.

પ્રવેશ પાંચમો:- કવિનું રચેલું નાટક ભજવવા માટે ગૃગાર, વીર વગેરે આવે છે અને પોતાની આવડતનું પ્રદર્શન કરે છે ત્યાં એક ગામડીઓ ચોરનો ભાવ ભજવી— વકીલ, ડોક્ટર તથા કવિના સહીવાળા કાગળીઆં ફાડી નાંખે છે. નિરાશ થઈ ડોક્ટર તથા વકીલ નાટકની વાત અંધ રાખે છે.

પ્રવેશ છઠ્ઠો:- શશીકળાના નામથી છુપી રહેલી ચંદ્રિકા અંધ ચિદ્ધનને લઈ ફરવા નીકળે છે શશીકળાના તોફાનથી

ચિદ્ધન તે પેતાની સાથે પ્રેમમાં પડી હશે એમ ધારે છે અચાનક ગુરુ ચંદ્રિકાનો નામાંચાર કરે છે ચિદ્ધન ચંદ્રિકાને ઝાળખે છે.

પ્રવેશ સાતમે:- સૂર્યાસ્તની રાહ જોતો કુંજ ગુફાની પાસે બેઠે છે. કવિ કુંજને ઝાળવા આવે. ત્યાં ગુરુ, ચિદ્ધન, ચંદ્રિકા પણ આવે છે. ગુફામાં વિલાસના સ્વરૂપની ઝાળી થતા પશ્ચાતાપના આતશથી બળતો ચિદ્ધન ગુફાની અંદર દોડા જાય છે. ચિદ્ધન અને વિલાસ ગુફામાંથી બહાર આવે છે. સર્વનું મિલન. આમીન.

શાન્તિ :

શાન્તિ :

શાન્તિ :

—સમાપ્ત.—

શંકિત હૃદય.

નાટકના ગાયનો.

મંત્રાળી ચરણ.

અંક પહેલો.

સુત્રધારા:—

બ્રહ્મદેવ સ્તવું જોડી યુગલપાણી,
ઘટઘટ વ્યાપક અંતર્યામી (૨) નમું શીરનામી કૃષ્ણગામી
જગદ્વામી, દીન વિશ્રામી
આનંદ કંઠ અંતર્યામી—બ્રહ્મ૦

ચિદંધન:—

(૧)

શાને જનનયને જલ ઉભરાય ?
કે મલ કંજ ખીડાય હાય—શાને૦
શાને જનનયને જલ ના સમાય ?
ધૂમસ વસે, જગ સહુભીજે
નયનો અટકે સ્યામલ પડદે
રવિકિંચ શું છુપાય ! હાય !—શાને
શાને જનનયને જલ ઉભરાય—શાને.

(સાખી)

જગને જે જડતો નથી ઇંદ્રી કે ન હકીમ !
શીર ઝુકે વી હું ઉભો ખોલી હૃદય અસીમ !
શાને જનનયને જલ ઉભરાય ?

(૯)

ગુરુ:—

(૨)

વિરરસે રસબસ સહુ બનીને કુમકુમ આંકી ભાલ,
સાચતણી શમશેર હસ્તમાં ક્ષમાતણી ધરી ઢાલ
શૂર સિપાઈ આવો-ક્ષત્રીવટનો શુભ લ્હાવો
જગને નૂતન બતલાવો, યોજીને વ્યૂહ વિશાળ-વિરરસે
રણમાં ઊતર્યો વીર કદિ નહિં પગ પાછો ધરનાર
વીર ધસ્યો એ જાય જંગમાં ચોટ નહીં ચુકનાર
જગમાં જીત્યો કહાવે-પ્રભુ સ્મિતને બહલાવે !
જય લક્ષ્મી પહેરાવે, એને મનહર વરમાળ-વિરરસે

(૩)

ગુરુ:—

હે, દેવ ઘટઘટમાં રમે

નથી એહ પુજા માંગતો નથી સેવના સંભારતો-હે દેવ
નથી પુછતો તહે કેટલા ઉદ્ધારીઆ, નથી માંગતો

હિસાબ તહે કે તારીયા

તું આપમાં-જગખાપ ભાળી કેમ ના વિરમે ? ભલા-હેદેવ

તું ભાવના ભંડારજો બસ ખોળી દે તું આંખથી આંસુ

સહાયે ટોળી દે,

શાને તને ઝોળી અને સાધુની ટોળી ગમે—હે દેવ

(૪)

વિલાસીની }
ચંદ્રિકા }

(સાખી

શ્યામ સાડી સજી સુંદરી, રમતી ઘટઘટ માંભ;

વિશ્વવિલાસે વિહરતી માયા મધુર સોહાય,

*

*

*

*

રચી વિશ્વગોલ ઘેરા, શાં રૂપ લે અનેરાં,

રમે મંમયા મોહિની મનોહરી !

આત્મચંદ્ર સાથ ખીલી એ અનંત પોયણી-રચી

કુંજવિહારી:—

(૫)

કુંજની સંકળે જગ ચુંથતી
 શું એ તે પ્રિય વસન્ત ?—કુંજની
 હસતી રમતી વનમાં જનમાં,
 ચલે લટકતી રંજનમાં,
 ઠોકિલ કમ્પેઝલિશનમાં,
 ગાન કરી વિલસન્ત-પુલની
 મોહમધુ સચરાચર પાતી,
 ભરયૌવન મહાલે મહમાતી
 વસન્ત પુષ્પ પરાગે નહાતી,
 કે સુજ પ્રિય હસન્ત-પુલની

(૬)

ચંદ્રિકા:— જોંચી તીર મારે ના ! ન લોળું જીગર લેદીયે !
 શ્યામ નયન વારો ના ! એ આશને શું છેદીયે ?
 કનકનો ભરેલો જામ ! અધર પર કરે આરામ !
 ઝુંટવીએ ન આમ હો ન લોળું જીગર લેદીયે
 ફિલ હુટાવી રહીએ દુર ! પુષ્પિમા શે ઢાંકે નુર ?
 એવા શાને ર હો ન લોળું જીગર લેદીયે

(૭)

વિલાસીની } ઓઠા મહારી ઝેયાં, ઓ અવી મહારી સૈયા !
 કુંજવિહારી }

આવી મહારી સૈયાં, ઘન્યાં આ શાનાં હેયાં !—ઘોઠો
 જલ લરેલ અરી, ઢોળાવી, હું તો હારી !

અએને રીત ના મહેને ગમે તમહારી— ઓઠા.

(સાખી.)

જલનાં સિંચવ સુંદરી મહેવે ન ખમશે કુલ !
 તલસે ગ્રહેવા જો ખીલી સિંચન પ્રણય અમુલ,

*

*

*

*

(૧૧)

અલકલટ ત્રિપૂરી, હું ત્વોય શેં ન છુટી !
નહાસતાં સોનાની ઠટિ મેખલા આ તુટી-છોડો

* * * *

(સાખી)

વિખરી લટમાં જો સંખિ બંધાયો હું અંબણ !
છો તુટી ઠટિ મેખલા, કર બંધન લે પ્રાણ !

* * * *

ખડાવંરી બનાવી મઝા કહો શું આવી ?
ઘેલછા આ હીજે મનની મનમાં શમાવી ! છોડો.

[વલાસીની:—

[૮]

મહારી મદભર આંખ ઘેરાણી,

હુલાવો ધીમે-હજી મીમે પ્રાણ

નિંદકર્યાં અમ પાસે પ્રયત્ન !

રાખીએ ચિત્ત વ્યઠોર ?

જો જો સલુણા ફાટે નહીં,

મહારા નવરંગ સાળુની ફોર—હુલાવો

વેગળાં લ્યો જરી નયનો,

ખડીતાં નહાસતાં બંજન લોલ !

કીકી તણો પડછાંચ મીડી,

મહારા રાગા આય કષ્ટલ-હુલાવો.

અંક બીજો

વનદેવીઓ:—

(૯)

અહ સંતભ ! પગ પાવડી પરથી જૂઓ આ ખસી ગયો
તમ પુણ્ય ભર પગને જૂઓ જરી ધુળ અડકી હો ?
અરે લપસી ગયો પગહો.

અગ્નિતણી ચીનગારી નહોતી તમ દહયે દીડી !
અણુધારી જવાલામુખી તણી જવાલા ભભૂકી હઠી !
જગતને લાગતી જૂઠી—અહ સંતભ

[૧૦]

ચિદ્ધન:— આંખે પડદા પડે ! હો પડે !

ઘોર ઘટા ઘન મેઘની છાઈ
તિમિર અમાસ અડે ! હો અડે !
આંખે પડદા પડે ! હો પડે !

વીજલડી પણ બાય રીસાઈ
ગુરખો ઝોલી રડે ! હો રડે !
આંખે પડદા પડે ! હો પડે !

પંથી આજ રહી અટવાઈ
મારગ તો ન જડે ! હો જડે !
આંખે પડદા પડે ! હો પડે !

શુર:-

[૧૧]

જેવી કરે જે કરણી, તેવી તુરત ફલે છે.
બદલો બલો પુરાનો, અહિંનો અહીં મળે છે.

હરનાઓને રડાવે શીતા હપર હસે છે.
 શનાર તહેને ઠાઇ, આખર નહિ રહે છે;
 જાએ ચડે છે જ્યારે સહુનેજ તુલ્ય મણ્ડતા,
 પટકાય જ્યારે નીચે, ત્યારે સમજ પડે છે;
 આખ્યા વિના ન મળશે, વાળ્યા વિના ન ફળશે.
 ઇન્સાફ જોજ કુદરત, અહિંનો અહીં કરે છે.

કવિ:-

૧૨

જય જય સ્ત્રી-સામ્રાજ્ય;
 પુરૂષતું તેમાં શું છે કાજ?—અહોહો!
 જય જય ત્રીયારાજ—
 દબજ પર ફરકે કચળી ઠાચો;
 વિજય-રંજ અંકીત!
 પાવન પગલે નરને ચાંપી.
 અપતી શકિત—અમીત!
 ડુબે હવે નર—નાવિકનાં ઝાઝ,
 અહોહો! જય જય ત્રીયારાજ!

૧૩

જીગરના વાંચનાંરાઓ, મને કેા માર્ગ અલસાવો;
 અગમ પંથે જનારાઓ, જરા તો વાહ દર્શાવો
 ન સમજીયું હું કરું આ શું? જો સમજીયું તોય કાણે શું?
 ભુલાઇ ખુદ હું પોતે, ભુલેલીને ન ભુલાવો;
 ચિયજવતીના મકળ દર્મી, પડે જો સેજે ચરણોમાં,
 જો પામીએ વિમળ ચરણે, હવે કયાં બાવું સમજાવો
 કહે છે આશના શાસ્ત્રો, પતિ કિરતાર છે સ્ત્રીનો,
 મળ્યો કિરતાર વેચાણી, હવે શા મટિ પસંતાવો,

કવિપતિ:—

(૧૪)

મોરો ઝાંઝર ઝમકે ! ઝમકે ઝમકે પીયુ આજ
 મોરી ધુધર છમકે ! છમકે છમકે, આવે લાજ !
 નહીં નહીં રે બોલું ! શાને રાત જાગો, રાજ !
 હાં મોરો ઝાંઝર ઝમકે

ઝીણા ઝીણા ધુંધરે મુખશે સંતાય હાં ? રઢી આજા રાજ !
 નયનોનાં બાણથી બચાવના ! રસલીના રાજ !
 પાલન પકડયાનું શું છે કાજ ? હાં મોરો ઝાંઝર ઝમકે

કવિપતિ:—

(૧૫)

જાઓ, જાઓ, જ્યાં રાત ગુજરી
 ભુલી પડી મદભર તુજ નયનાં !
 ચરણ ચલીત, તંબોલ અધર પર
 લાલ છુપે નહીં છલબલ ચેનાં ! જાઓ
 હાર ચુમ્બિત હૈયું કયમ ઢાંકે ?
 કંઠજીવેલી કયાં ચીતરાની
 અંજન ડાઘથી ઓપે કપોલ !
 બધી રજની કયમ ત્યાં ન વીતાવી ? જાઓ

વિલાસ:—

(૧૬)

હું તો ઝમકીને જાગી આજ !
 મુરલી ક્યાંથી વાગી ?
 મુજ સઘન કુંજ સોહાગી આજ !
 લગની સ્વરશું લાગી ?
 અણુ અણુ તનના મહારાં
 મુરલીના તાને રાચે;
 હૈયું થન થનગન નાચે આજ
 મુરલી ક્યાંથી વાગી ?

અંક ત્રીજો.

ચિદ્ધનઃ—

(૧૭)

જગમાં ભાવ જરા ન જડે
 મુખપર મધુરી મોહન વાણી,
 અંતર ના ઘઘડે ! જગમાં ભાવ
 નેહ નયનમાં દેખું વહેતો !
 હૈયાં ખલી પડે ! હો જગમાં ભાવ
 કેાણ તણી આશામાં ભૂલી ?
 મૂખ શું આથડે ? જગમાં ભાવ

કુંજઃ—

(૧૮)

નયનથી દુઃખની ? ખાલી જીગર ખાલી ?
 ઉંડો ઉતરે હું કેા ઉડણું રહો કેા જાલી
 જોઉં સહુ સ્થાનમાં ધશારો અલગેલ ત્હારો
 લગી હું ચૂમી ત્યાંતો જાય પ્રીયે ચાલી ?
 —નયનથી

વિલાસ—

(૧૯)

ઝૂલી રહી મતખાલી, આજે !
 સૂનો સૂનો મોરો ખાગ !
 છુપી છુપી તારલી ઘેલડી મટકે
 હસી હસી ચંદ્રી નકટ બની ટકે !
 અલિ શું મેહિ લટકે ! હાં સૂનો સૂનો
 ઉછરી આશા અમર મરોડી !
 કંપ ભરી મુજને તરછાંડી !
 જાય પ્રીતમ મુખ મચકોડી—હાં સૂનો સૂનો

ચંદ્રિકા—

(૨૦)

મહારી નહાની શી હોડી ! ડાલે એ થોડી થોડી !
 ઘેરાં વારિને હૈયે એ નિત્ય રમે !
 ધીમી લહરે કનિર, ચુમે નાવતણાં નીર !
 આછી હલકે એ નાવ મહારી નાચતી નમે—મહારી !
 શાંતિ ! શાંતિ !! શાંતિ !!!

(સમાપ્ત)

